

İlkokuma Yazma Öğretimi Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Niteliklerinin Belirlenmesi

Aybala ÇAYIRI

Öz

Bu araştırma Aksaray İlinde bulunan birinci sınıf öğretmenlerinin ilkokuma yazma öğretimi sürecinde sergiledikleri iletişim niteliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel bir araştırma yöntemi olan durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma ilkokul birinci sınıfta görev yapan 10 sınıf öğretmeniyle yürütülmüştür. Araştırma verileri "Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu" ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi inceleme yöntemi ile çözümlenmiştir. Bulgular öğretmenlerin iletişim niteliklerinin bireysel özellikler alt boyutunda yeterli iken, dil gelişimini desteklemeye yönelik alt boyutlarında desteklenmesi gerektiğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen iletişim nitelikleri, ilkokuma yazma, durum çalışması

Abstract

This study aims to identify the communication qualities displayed by the first-grade teachers in Aksaray during the first literacy teaching. Within the study, the case study approach which is a qualitative research method, was employed. The study was conducted on 10 classroom teachers working in the first grade of a primary school. The research data were collected through a "Teachers' Communication Qualities Observation Form" and semi-structured interviews. The data were analyzed using the content analysis method. The results showed that, whereas teachers' communication qualities are adequate at the sub-dimension of individual characteristics, they need to be supported at the sub-dimensions aiming to support language development.

Keywords: Teachers' communication qualities, first literacy, case study

GİRİŞ

Okuma; tüm dünya ülkelerinde eğitim sistemlerinin önemle üzerinde durduğu bir odak noktasıdır. Çünkü okuma yeteneği bireyin hayatı boyunca sahip olacağı en önemli becerilerden biridir ve gelecekteki eğitim başarısının da önemli bir yordayıcısıdır. Okur-yazarlık insani bir hak, kişisel bir yetkilendirme aracı ve eğitim olanaklarının dayandığı sosyal ve insani bir gelişme aracıdır (UNESCO, 2012) ve tüm çağdaş eğitim sistemlerinde olduğu gibi Türk Milli Eğitiminin de temel amaçları arasında yer alır (MEB, 2006).

Özellikle ilkokulun ilk yıllarında okumayı öğrenmek çok önemlidir (Stanovich, 1986). Çünkü erken dönemde okumayı öğrenemeyen çocuk bir daha asla başarılı bir okuyucu olamayacaktır (Sloat, Beswick ve Willms, 2007). Okuma başarısında ise öğretmenler kritik bir öneme sahiptir (Allen, 2003). Öğretmenlerin öğrencilerine gereken desteği verdiğinde okuma başarısızlığına neden olan risklerin en aza indiği bilinmektedir (Hamre ve Pianta, 2005).

Araştırmacılar, nitelikli öğretmenlerin öğrencinin öğrenme başarısında en önemli faktörlerden biri olduğunu, başarılı bir eğitim sisteminin oluşumunda etkin ve yetkin öğretmenlere ihtiyaç duyulduğunu söylemektedir (Adedoyin, 2011; Blömeke, Suhl ve Kaiser, 2011). Etkili öğretmenlerin nitelikleri ilgili alan yazın doğrultusunda değerlendirildiğinde öğretmenin, kişilik özellikleri, mesleki ve pedagojik bilgi ve becerileri, duygusal ve sosyal yönden anlatımcı ve duyarlı olması ön plana çıkmakta ve bu beceriler arasında iletişim nitelikleri özellikle vurgulanmaktadır (Akgün, Yarar ve Dinçer, 2011; Baykara Pehlivan, 2005; Yüksel, 2001).

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, aybalacayir@gmail.com

Araştırmacılar sağlıklı kurulan öğretmen öğrenci iletişiminin etkili bir öğrenme ortamı oluşturmaya katkı sağladığı ve okullarda iyi bir öğrenme desteği olduğunu belirtmektedir (Opdenakker, Maulana ve Brok, 2012; Wang, Haertel ve Walberg, 1994). Özellikle son yirmi yılda öğretmenlerin iletişim becerilerini inceleyen çalışmaların sayısı artmıştır. Bu çalışmalarda öğrencilerin akademik başarı düzeylerini geliştirebilmek için yüksek kaliteli sınıf etkileşimlerinin önemi vurgulanmaktadır. Etkili öğretmen iletişiminin öğrencinin davranış problemlerini azalttığı, öğrenme faaliyetlerine katılımı ve akademik başarıyı arttırdığı, pozitif akran etkileşimlerini kolaylaştırdığı aynı zamanda öğrencilerin okulu olumlu algılamalarına ve okulu sevmelerine katkı sağladığı, okur-yazarlıkta ilerlemelerini, kognitif becerilerini ve öğrenme motivasyonlarını olumlu etkilediği dile getirilmiştir (Farmer, Lines ve Hamm, 2011; Hamre ve Pianta, 2005; Maldonado-Carreño ve Votruba-Drzal, 2011; Murray ve Greenberg, 2000; Pianta, Steinberg ve Rollins, 1995). Olumsuz kurulan öğretmen-öğrenci iletişimi ise yalnızlık, depresyon, yıkıcı öğrenci davranışı ve akademik açıdan yoksunluk gibi istenmeyen sonuçlara sebebiyet vermektedir.

Öğretmen öğrenci iletişiminin en yoğun olduğu dönem ilkokuldur. Özellikle birinci sınıftaki öğrenciler öğretmenlerinin sağladığı güçlü iletişim desteğine daha çok ihtiyaç duymaktadır (Baker, 2006; Hughes, Cavell, ve Willson, 2001; Maldonado-Carreño ve Votruba-Drzal, 2011). Çünkü birinci sınıf, çocuğun okul yaşamının ilk yılıdır. Çocuk, henüz altı yaşındadır; yaşantıları azdır; okula gelince yeni bir çevre ile karşılaşmıştır; bu nedenle ürkektir. Çocuk aile ocağının sıcak çevresinden ayrılmış, yeni bir çevrenin disiplinli yaşamı içine girmiştir. Bu nedenle öğretmen çocuklara aile yuvasının sıcaklığını ve rahatlığını vermeye çalışmalıdır (Binbaşıoğlu, 2004). Öğretmenlerin okuma yazma öğretimi uygulamaları ve sınıf içi atmosfer öğrencilerin okuma yazma başarısını etkilemektedir (Muijs ve Reynolds, 2002). Birinci sınıf öğrencileri ilkokuma yazma öğretimi sürecinde sosyal, duygusal, davranışsal ve akademik olarak tüm sınıf dinamikleri tarafından desteklenmelidir (Lerner, 2006). Çünkü ilkokuma yazma öğretiminin öğrencilere okuma ve yazma becerilerini kazandırmaktan daha geniş bir içeriği bulunmaktadır. Bu süreçte sadece okuma ve yazma becerilerinin kazandırılması değil aynı zamanda Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, iletişim kurma, problem çözme, karar verme gibi temel becerilerin de geliştirilmesi beklenmektedir (Akyol, 2013: 87). Bu durum ancak etkili bir iletişimin var olduğu sınıf ortamlarında gerçekleşebilmektedir.

Alan yazında dil, iletişim ve okuma becerileri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir (Kelly, 2005). Araştırmalar öğretmenleriyle etkili bir iletişim kurabilen öğrencilerin dil becerilerinin de bu durumdan olumlu etkilendiğini göstermiştir. Örneğin, Düşük kaliteli öğretmen-çocuk ilişkilerinin hakim olduğu sınıflara kıyasla yüksek kaliteli öğretmen-çocuk ilişkilerinin hakim olduğu sınıflarda olan öğrencilerin dil gelişiminde ve okuma yazma öğreniminde daha iyi performans sergileme eğilimi gösterdiği belirtilmektedir (Hamre ve Pianta, 2005; Pianta ve Howes, 2002; Rudasill, Rimm-Kaufman, Justice, ve Phence, 2006). Zayıf ve isteksiz okuyucular için aktif katılımın sağlanabileceği ve sözlü dilin daha etkin kullanılabilmesi, iletişime açık sınıf ortamlarının önemli bir fırsat olduğu vurgulanırken (Demirkaya ve Bakkaloğlu, 2015) etkili iletişimin var olduğu sınıflarda öğrencilerin kelime dağarcığı gelişiminin arttığı da bilinmektedir (Schmitt, Pentimonti ve Justice, 2012).

Etkili iletişim niteliği gerektiren davranışlara sahip olmasında kişiliği, deneyimi, aldığı eğitim ve kişisel ilişki geçmişi önemli olan öğretmenin (Kesner, 2000) ilkokuma yazma öğretimi sürecinde sahip olması gereken pek çok davranış bulunmaktadır. Bu davranışlar; öğretmenin çocuklarla iletişim kurarken içten davranması, empati ve göz teması kurması, el, kol, jest ve mimiklerini kullanması, İyi bir Türkçe kullanması, ses tonunu ve konuşma hızını öğrenciye göre ayarlaması, öğrenciyi dinlemesi ve ona konuşması için yeterli zamanı tanınması, soruya cevap veremediğinde öğrenciye ipucu vermesi olarak sıralanmaktadır (Karahaliloğlu ve Duman, 2016).

Öğrencilerin ilkokuma yazma öğrenme durumlarını anlamak için tüm dinamik sınıf işlemleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Bu sınıf dinamiklerinin en önemlilerinden biri de öğretmenin iletişim niteliğidir. Öğretmenlerin ilkokuma yazma öğretiminde öğrencileriyle iletişim kurma yeterliliklerinin belirlenmesi, etkili iletişimin nasıl olması gerektiğinin açıklanarak okuma yazma başarısına etkilerinin ortaya koyulması, süreçte yaşanan iletişim sorunlarının ve çözümlerinin tartışılması önemlidir. Okuma yazma öğretimi sürecinde öğretmenlerin iletişim niteliklerini inceleyen çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Bu nedenle çalışmanın alan yazına katkı sağlaması ve yeni araştırmalar için zemin hazırlaması bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, herhangi bir olay, birey, olgu ya da sürecin verilerine dayalı olarak derinlemesine inceleme yapmaktır (Creswell, 2007). Bu çalışma kapsamında ilkokul birinci sınıf öğretmenlerinin iletişim niteliklerinin durumu araştırılmıştır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Aksaray merkez ilçesinde yer alan farklı ilkokullarda birinci sınıf öğretmenliği yapan on öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlere gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmaları için öneri sunulmuş ve çalışmaya katılmayı kabul eden otuz öğretmenden on tanesi tesadüfi örnekleme yöntemi ile çalışmaya alınmıştır. Bu on öğretmen çalışma kapsamında alfabetik sıraya göre kodlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler gözlem ve görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Her bir öğretmen ilkokuma yazma öğretimi sürecinde üç farklı gün ve saatte gözlemlenmiştir. Veri toplama aracı olarak Karahaliloğlu ve Duman (2016) tarafından hazırlanan Öğretmen İletişim Niteliği Gözlem Formu kullanılmıştır. Öğretmen iletişim niteliği gözlem formunda dört alt boyut ve yirmi dört madde vardır. Bu alt boyutlar 'öğretmenin bireysel özellikleri', 'gelişen dil becerilerini destekleme', 'dil kullanımı için fırsatlar sunma' ve 'yeni kelime ve kavramlar sunma' olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin iletişimi okuma yazma sürecinde nasıl kullandıklarına yönelik veriler yarı-yapılandırılmış görüşmeler vasıtasıyla toplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veriler içerik analizi inceleme yöntemi ile çözümlenmiştir. Öncelikle öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formundan elde edilen veriler ele alınmıştır. Öğretmenler belirli aralıklarla ilkokuma yazma öğretimi sürecinde gözlemlenerek, öğrencileriyle kurdukları iletişim nitelikleri analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda öğretmenin iletişim niteliği, gözlem formunda yer alan 4 alt boyut doğrultusunda belirlenmiştir. Buna ek olarak öğretmenlerle iletişim becerilerini ilkokuma yazma öğretimi sürecinde nasıl kullandıklarına yönelik olarak yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerin iletişim davranışları ile yarı-yapılandırılmış görüşmelerden gelen veriler aralarında ilişki kurarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

İlkokuma yazma öğretimi sürecinde sınıf öğretmenlerinin iletişim niteliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada bulgular, gözlem ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilere dayanmaktadır.

Öğretmen A: Öğretmen 15 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikler alt boyutunda öğretmenin çocuklar ile iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu uygun bir şekilde ayarladığı, öğrencilerine hitap ederken adlarıyla seslendiği ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmen, yeni ses verdiği zamanlarda etkin dinleme becerisi göstermemiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını gerektiğinde düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı ve öğrencileriyle göz teması kurduğu, okumada güçlük yaşanan harf, kelime, cümle veya metinleri farklı biçimlerde ifade ettiği gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmenin çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanımadığı görülmüştür. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin çocukların anlamadığı kelimelerle ilgili farklı örnekler verdiği, çocuklara açık uçlu sorular sorduğu belirlenmiştir. Ancak, öğretmenin etkinliklerde çocukların çözmesi için problem durumları oluşturmadığı, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapmadığı, çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu vermediği ve okuma öğreniminde öğrencilerin birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı görülmüştür. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı, yeni öğrenilen kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte kavramları öğretirken ipucu sunmadığı ve uygun materyallerden faydalanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen A ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

"İletişim yeteneğinin çok önemli olduğunu meslekte 5 yılımı tamamladığımda anladım. Fakültede iletişim dersi yoktu. Sonrasında iletişimle ilgili bir kurs ya da seminer görmedik. Kendimi çalışarak ve deneyim kazanarak geliştirdiğimi söylemeliyim. İletişim özellikle ilkökul birinci sınıf çocuğu için daha önemli. Çünkü ilk kez akademik olarak zor bir görev olan okuma yazmayı öğreniyorlar. Okuma yazma sürecinde öğrenci ilk aylar çok zorlanır. Bu nedenle öğretmenin öğrenciyle sıcak ve samimi bir iletişimi olsun ister. Öğretmen öğrencisine adıyla hitap ederek, göz teması kurabilmeli, mimiklerini ayarlamalı, ona saygı duyduğunu hissettirebilmelidir. Yeni kelimeler öğrenirken anlaşılmayan yerlerde pekiştirmeli, ona hayattan örnekler vermeli. Okuma yazma süreci biraz öğretmeni zaman açısından zorluyor. Ailenin ve okulun baskısı nedeniyle çocuğa biraz fazla yüklenip harfleri peş peşe veriyoruz. Bu durum öğrenciyle iletişimi ve öğrencilerin birbirleriyle iletişimini desteklemekte bizi biraz zayıf bırakıyor."

Öğretmen A ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkökuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen A'nın iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmenin, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler kısmında daha yeterli iken; gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen B: Öğretmen 19 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikler alt boyutunda öğretmenin çocuklarla iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu uygun bir şekilde ayarladığı, öğrencilere adıyla hitap ettiği, Türkçe'yi etkili kullandığı ve etkin dinleme becerisi gösterdiği gözlemlenmiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını gerektiğinde düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak

kullandığı ve öğrencileriyle göz teması kurduğu, okumada güçlük yaşanan harf, kelime, cümle veya metinleri farklı biçimlerde ifade ettiği ve çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıdığı görülmüştür. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin, anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örnekler vererek öğrencilere model olduğu, çocuklara açık uçlu sorular sorduğu ve çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olduğu belirlenmiştir. Ancak, öğretmenin etkinliklerde öğrencilerin çözmesi için yeni problem durumları oluşturmadığı, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapmadığı, okuma öğreniminde öğrencilerin birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı görülmüştür. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin öğrencilerin bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı, yeni öğrenilen kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullandığı, öğrencilerine kelime ve kavramları öğretirken ipuçları sunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte kavramları pekiştirmek için uygun materyallerden faydalanmadığı görülmüştür.

Öğretmen B ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“İyi bir öğretmen her şeyden önce çocuğu iyi tanımalıdır. Çocuğu tanımak için onunla iyi iletişim kurmak gerekir. Öğretmen gerektiğinde ona bir anne, bir baba olabilmelidir. Birinci sınıf çocuğu çok sevgi doludur. İyi iletişimi sınıfta öğretmen başlatır. Öğrenci öğretmene göre şekil alır. 19 yıllık meslek hayatımda gördüm ki öğrenci öğretmeni sevmezse okulunu, derslerini de sevmiyor. Okumayı yazmayı geç öğreniyor. Öğrencilerime şefkat gösteriyor, gözlerinin içine bakıyorum. Onları sevdiğimi hissettiriyorum. Aslında öğrenciyle daha iyi iletişim kurabiliriz ancak okuma yazma öğretimi sürecinde biraz yoruluyoruz. Velilerin ve okul idaresinin acelesi de elbette bizi strese sokuyor. Böyle olunca iletişim zayıflıyor. İletişim becerimizi geliştirecek bir eğitimde almadık. Öğrenciye daha çok söz hakkı vermek gerekiyor. Materyal kullanmak gerekiyor.”

Öğretmen B ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte iletişimin okuma yazma eğitimini destekleyecek şekilde kullanılması için öğretmenin süreçte çevre baskısına maruz kalmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen B'nin iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmenin, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler ve gelişen dil becerilerini destekleme kısmında daha yeterli iken; dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen C: Öğretmen 20 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikler alt boyutunda öğretmenin çocuklar ile iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu uygun bir şekilde ayarladığı, öğrencilerine hitap ederken adıyla seslendiği, Türkçe'yi etkili kullandığı ve etkin dinleme becerisine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını gerektiğinde düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı ve öğrencileriyle göz teması kurduğu, okunmada güçlük yaşanan harf, kelime, cümle veya metinleri farklı biçimlerde ifade ettiği ve çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıdığı belirlenmiştir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin etkinliklerde öğrencilerin çözmesi için problem durumları oluşturduğu, çocukların konuşmalarında geçen ve anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örnekler verdiği, çocuklara açık uçlu sorular sorduğu görülmüştür. Ancak öğretmenin çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu vermediği ve öğrencilerin birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin bilinmeyen kelimeleri bilinen kelimeler kullanarak tanımladığı,

yeni öğrenilen kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullandığı, kelime ve kavramları öğretirken yeteri kadar ipucu sunduğu görülmüştür. Bununla birlikte kavramları pekiştirmek için uygun materyallerden faydalanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen C ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“Öğretmen iletişimi iyi olan kişi olmalıdır. İyi bir iletişim varsa öğrenci kendini huzurlu hisseder. Bu çocuk için çok önemlidir. Çocukla iletişim kurmazsanız sessizleşir, onu kaybedersiniz. Okuma yazmayı öğretirken ben iyi iletişim kurmaya çalışıyorum. İletişim yeteneklerimizi geliştirmek için maalesef bir eğitim almadım. Birinci sınıf hem bizim için hem de çocuk için zor bir sınıftır. Bu zamanın çocukları iletişim kurmayı da sevmiyor. Çünkü sürekli bilgisayardalar. Az iletişim çok teknoloji. Öğretmenler bu çocukları bu anlamda da iletişime açabilmelidir. Çocuk okuyup yazmaya başlayınca kendine güveni artıyor ve iletişim sorunları da azalıyor. 20 yıllık meslek hayatımda şunu gördüm. İyi iletişim kurarsanız o sınıf başarılı oluyor. Okuma yazmada da sorun yaşanmıyor. Ben öğrencilerimle kendilerini ifade edebilecekleri sıcak, birbirimizin gözlerine bakacağımız etkili bir iletişim kurarım. Öğrenciyi dinlerim. Anlamadığı kavramları uzun uzun açıklarım. Açık uçlu sorular sorar, zihinlerini aktif kılarım.”

Öğretmen C ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda kendini yeterli gördüğünü belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen A'nın iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmenin, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler ve gelişen dil becerilerini destekleme kısmında daha yeterli iken; dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında ise desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen D: Öğretmen 11 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin çocuklar ile iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu doğru kullandığı, öğrencilerine adıyla hitap ettiği ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmen etkin dinleme becerisi göstermemiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını yerine göre ayarladığı, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı ve öğrencileriyle sürekli göz teması kurduğu, okumada güçlük yaşanan harf, kelime, cümle veya metinleri farklı biçimlerde ifade ettiği gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmenin öğrenciye konuşması için yeterli zamanı tanımadığı görülmüştür. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin etkinliklerde öğrencilerin çözmesi için problem durumları oluşturduğu, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yaptığı, öğrencilere açık uçlu sorular sorduğu belirlenmiştir. Ancak öğretmenin çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu vererek yardımcı olmadığı ve öğrencilerin birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin öğrencilerin bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı, yeni öğrenilen kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte kavramları öğretirken ipucu sunmadığı ve uygun materyallerden yararlanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen D ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“İletişim becerileri konusunda fakültede ders aldım. İletişim insanın olduğu her yerde var olan bir durumdur. Biz öğretmenler öğrencilerle bir aradayız ve onlarla iyi iletişim kurmak zorundayız. Meslekte geçen her yıl biraz daha iyileşiyor ve geliyoruz.”

İyi iletişim sevgi ve saygı demek. Bu da başarılı bir çocuk demek. Ben sınıfımda iletişime çok önem veriyorum. Öğrenciye ne söylediğimizden çok nasıl söylediğimiz önemli. Göz teması kuruyorum, jest ve mimiklerimi kullanıyorum. Sade bir dil ve iyi bir Türkçe kullanıyorum. Öğrenciyi dinliyorum. Yeni kelime ve kavramları öğretirken örnekler veriyor, model oluyorum.”

Öğretmen D ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda daha çok deneyime ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen D'nin iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmenin, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler kısmında daha yeterli iken; gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen E: Öğretmen 15 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin, çocuklar ile iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu gerektiğinde yükseltip alçalttığı, öğrencilerine adlarıyla hitap ettiği ve etkili bir Türkçe kullandığı gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmen etkin dinleme davranışı göstermemiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını ayarladığı, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, öğrencileriyle göz teması kurduğu ve okumada güçlük yaşanan harf, kelime, cümle veya metinleri farklı biçimlerde ifade ettiği gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmenin çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanımadığı görülmüştür. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin öğrencinin anlamadığı kelimelerle ilgili farklı örnekler verdiği, çocuklara açık uçlu sorular sorduğu ve çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu vererek yardımcı olmaya çalıştığı görülmüştür. Ancak, öğretmenin etkinliklerde öğrencilerin çözmesi için problem durumları oluşturmadığı, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örnekler vermediği, öğrencilerin birlikte okuma yazma çalışması yapabileceği etkileşim ortamlarını planlamadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı, yeni öğrenilen kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilerine kelime ve kavramları öğretirken yeteri kadar ipucu sunmadığı ve kavramları pekiştirmek için uygun materyallerden yararlanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen E ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“İletişimle ilgili ders, kurs ya da seminer görmedim. Ancak iyi bir iletişim becerisi olan öğretmenin öğrencileriyle iyi bir iletişim kurduğunu biliyorum. Öğretmen sınıf içi iletişimin kalitesini belirler. Öğretmen iyi bir iletişim sergilerse öğrenci kendine inanıyor. O zaman daha kolay okuma yazma öğrenir. Öğrenciyle samimi bir şekilde iletişim kurar, onların gözlerine bakarım. Bunun için emek harcarım. Kendilerini anlatmaları için fırsat verirsem dil becerileri de gelişir. Bu önemli bir konudur. Çocuk kendini iyi ifade edebilmelidir. İyi bir Türkçeye sahip olabilmek için bu önemli. Harfleri ve kelimeleri öğretirken aynı zamanda anlaşılabilen kelime ve kavramları örnekler vererek ve model olarak göstermeye dikkat ederim. Okuma yazma süreci birazda öğrenciyi tanıma sürecidir. Öğrenciyi iyi tanımak için onunla iyi iletişim kurmak gerekir.”

Öğretmen E ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen

iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda çaba harcadığını belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen A'nın iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmen, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler kısmında daha yeterli iken, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen F: Öğretmen 10 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin, çocuklar ile iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu gerektiği zaman yükseltip alçalttığı, öğrencilerine adlarıyla seslendiği ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmen etkin dinleme davranışı göstermemiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını yerine göre ayarladığı, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı ve öğrencileriyle göz teması kurduğu, okumada güçlük yaşanan harf, kelime, cümle veya metinleri farklı biçimlerde ifade ettiği gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmenin öğrenciye konuşması için yeterli zamanı tanımadığı görülmüştür. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin çocuklara açık uçlu sorular sorduğu görülmüştür. Ancak, öğretmenin etkinliklerde öğrencilerin çözmesi için problem durumları oluşturmadığı, anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapmadığı, öğrencilerin birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlanmadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı, yeni öğrenilen kelimeleri farklı biçimlerde kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte kelime ve kavramları öğretirken ipucu sunmadığı ve uygun materyallerden faydalanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen F ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

"İletişim iyi bir eğitimin ön koşuludur. Öğretmen öğrenciyle iyi bir iletişim ortamı oluşturabilirse öğrencilerde birbirleriyle iyi anlaşır. Hem akademik hem de sosyal olarak iyi ilişkiler gelişir. Sınıfta bu iletişim ortamını oluşturmak için mümkün olduğunca onlara kızmamaya alışıyorum. Korkunun hakim olmadığı bir ortamda iletişimde gelişiyor. İletişim kurarken göz teması, jest ve mimikler, ses tonu, el ve kol hareketi, öğrenciyi dinlemek, başını okşamak, soru sormak oldukça önemli. İlkokuma yazma öğretiminde iletişim becerisi daha ön plana çıkıyor. Sesleri çok hızlı vermek gibi bir kaygınız olmadığında iletişim gelişiyor. Ancak bu kaygı olduğu için iletişimi biraz engellemiş oluyoruz."

Öğretmen F ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkökuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması için öğretmenin süreçte çevre baskısına maruz kalmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen F'nin iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmenin, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler kısmında daha yeterli iken, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen G: Öğretmen 14 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin çocuklarla iletişim kurarken içten davrandığı, duygularını kontrol ettiği, ses tonunu uygun biçimde ayarladığı, Türkçe'yi etkili kullandığı ve etkin dinleme becerisine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını gerektiğinde düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, göz teması kurduğu, konu anlaşılmadığında farklı biçimlerde ifade ettiği görülmüştür. Bu boyutta

öğretmenin öğrenciye konuşması için yeterli zamanı tanımadığı belirlenmiştir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin çocuklara açık uçlu sorular sorduğu görülmüştür. Ancak öğrencilerin çözmesi için problem durumları oluşturmadığı, anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapmadığı, öğrencilerin birlikte okuma yazma çalışması yapıp kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeler kullanarak tanımladığı ve öğrencilerine kelime ve kavramları öğretirken yeteri kadar ipucu sunduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte kavramları öğretirken uygun materyallerden faydalanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen G ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“İletişim özellikle günümüzde 21.yüzyılda çok önemli bir iş haline geldi. Biz bu konuda ders ya da kurs almadık. Alabilseydik daha iyi öğretmenler olabilirdik. Çünkü bir öğretmenin iyi bir iletişim yeteneğine mutlaka sahip olması gerekir. İyi öğretmen demek iyi iletişim kurabilen kişi demektir. Göz teması kurmak ve ses tonunu iyi ayarlamak çok önemli. Bu çocuklar küçük ve okuma yazma öğreniyor. Bu sırada onlarla göz teması kurup yüksek ya da gerektiğinde alçak ses tonuyla konuşmak onların dikkatini çeker ve derse konsantre olurlar. Derste Türkçeyi doğru kullanmakta çok önemlidir.”

Öğretmen G ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda yeterli eğitimi almadığını belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen G'nin iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmen, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler kısmında daha yeterli iken, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen H: Öğretmen 17 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin öğrencilerle iletişim kurarken içten davranıp duygularını kontrol ettiği, ses tonunu gerektiği zaman yükseltip alçalttığı, öğrencilerine adlarıyla hitap ettiği ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmen etkin dinleme becerisi göstermemiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmen gerektiği zaman konuşma hızını düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, konu anlaşılmadığında farklı biçimlerde ifade ettiği görülmüştür. Bu boyutta öğretmenin çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanımadığı belirlenmiştir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin çocuklara açık uçlu sorular sorduğu ve çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu verip yardımcı olduğu görülmüştür. Ancak öğretmenin öğrencilerine çözmesi için problem durumları oluşturmadığı, anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapmadığı, öğrencilerin birlikte okuma yazma çalışması yapabileceği ve birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı, yeni öğrenilen kelimeleri farklı biçimlerde kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilerine kelime ve kavramları öğretirken yeteri kadar ipucu sunmadığı ve kavramları pekiştirmek için uygun materyallerden yararlanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen H ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“Ben eğitim fakültesi mezunu değilim. Biyoloji bölümünü bitirdim. Ancak mesleğimi severek yapıyorum. 17 yıldır görev yapıyorum. Meslek hayatımda tam 7 kez

birinci sınıf okuttum. İletişimle ilgili bir eğitim de almadım. Ama bu konuda gelişebilmek için elimden geleni yaptım. Birinci sınıf öğrencisini çok severim ve çok iyi iletişim kurarım. Yapamadığında gözlerine bakıp gülümserim. Öğrenemediğinde cesaret veririm. Bu harfler senin için çok kolay sen öğrenirsin diyerek motive ederim. Saçını okşarım. Ses tonumu, mimiklerimi, el ve kol hareketlerimi, beden dilimi çok iyi kullanırım. İyi bir dille konuşurum. Bol bol örneklendirmeler yaparım. Zaten birinci sınıfın en büyük zorluğu ilk 2 aydır. Sonra işler oturur. Harf eğitiminde bizler biraz acele ediyoruz. Çocuk hemen okusun istiyoruz. Öyle olunca da rotamız iletişimden kayıyor. Ben meslek hayatımda şunu anladım. Dersleri çok fazla önemsenmez o sınıfta iletişiminiz zayıf oluyor. Ama önce çocuğu önemsenmez hem iletişiminiz güçlü oluyor hem de o sınıf başarılı oluyor.”

Öğretmen H ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması için eğitim almadığını ancak elinden geleni yaptığını belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen H'nin iletişim nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmen, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler kısmında daha yeterli iken, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen I: Öğretmen 20 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin çocuklarla iletişim kurarken içten davrandığı, duygularını kontrol edip ses tonunu uygun bir biçimde ayarladığı, sade, anlaşılır ve etkin bir Türkçe kullandığı, etkin dinleme becerisine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin konuşma hızını gerektiğinde düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, göz teması kurduğu, konu anlaşılmadığında farklı biçimlerde ifade ettiği ve öğrenciye söz hakkı verdiğinde konuşması için yeterli zamanı tanıdığı belirlenmiştir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin öğrencilerin çözmesi için problem durumları oluşturduğu, anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yaptığı, çocuklara açık uçlu sorular sorduğu ve çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu vererek yardımcı olduğu görülmüştür. Bu boyutta öğretmen öğrencilerin birlikte okuma yazma çalışması yapabileceği, birlikte kitap okuyabilecekleri etkileşim ortamlarını planlamadığı belirlenmiştir. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeleri kullanarak tanımladığı ve kelimelerin farklı kullanımlarını sağladığı görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenin öğrencilere kelime ve kavram öğretiminde ipucu sunmadığı ve uygun materyallerden faydalanmadığı belirlenmiştir.

Öğretmen I ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“İletişim dersi almadım. Zaten ben fen fakültesi mezunuyum. 3-4 yıl önce bize ortaokula geçiş hakkı sundular ancak ben ilkokulu bırakmayı hiç düşünmedim. Zaten yıllardır ilkokul öğretmenliği yapıyoruz. Diğer alandaki bilgileri unuttuk. Birde bu çocuklara alıştık. İlkokul hele birinci sınıf öğretmenliği bambaşkadır. Siz onları sevmesiniz de zorla kendilerini sevdirebilirler. İletişim kurmamak mümkün değil siz kurmasanız da onlar zorla kurarlar. Gelip sizi öperler, iltifat ederler yani sizi sevdiklerini belli ederler. Bu durum karşısında siz de kayıtsız kalmazsınız. İletişime yönelik bir eğitimim yok ancak mesleki tecrübemle bu konuda kendimi geliştirdim. Öğrencinin gözlerine bakarak konuşmak, onu dinlemek, mimikleriyle ona bir şeyler anlatmak, güzel ve doğru konuşmak önemlidir. Harf öğretiminde, hikaye okurken ses tonunuzu değiştirmeniz çok önemlidir. Ben harfleri öğretirken bol örnek verip farklı

cümleler kuruyorum. Öğrenciye sorular sorarım, onu düşündürürüm. Okumaya geçince işimiz biraz daha kolaylaşıyor. Daha iyi iletişim kurmaya başlıyoruz. Çocuk sizi tanımış, sizde çocuğu tanımış oluyorsunuz. Çocuk okul kurallarına uyum sağlıyor. İletişim okuma yazmayı öğrenmeyle artıyor.”

Öğretmen I ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda eğitim almadığını ancak tecrübeli olması nedeniyle bu konuda sıkıntı yaşamadığını belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen I'nın öğretmen nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmen, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel özellikler ve gelişen dil becerilerini destekleme kısmında daha yeterli iken, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öğretmen İ: Öğretmen 15 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri alt boyutunda öğretmenin öğrencileriyle iletişim kurarken içten davrandığı, duygularını kontrol edip ses tonunu uygun bir biçimde ayarladığı, öğrencilerine adlarıyla seslendiği ve Türkçeyi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu boyutta öğretmen, yeni ses verdiği zamanlarda etkin dinleme becerisi göstermemiştir. Gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutunda öğretmenin çocukla iletişim kurarken gerektiğinde konuşma hızını düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, konu anlaşılmadığında farklı biçimlerde ifade ettiği belirlenmiştir. Bu boyutta öğretmenin öğrencilere konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanımadığı görülmüştür. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutunda öğretmenin öğrencilere çözmesi için yeni problem durumları oluşturduğu, anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örnekler verdiği, öğrencilere açık uçlu sorular sorduğu belirlenmiştir. Ancak çocuk soruya cevap veremediğinde ipucu vererek yardımcı olmadığı, öğrencilerin beraber kitap okuması ve birlikte okuma yazma çalışması yapmaları için uygun sınıf ortamlarını planlamadığı görülmüştür. Yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutunda ise öğretmenin çocukların bilmediği kelimeleri bildiği kelimeler kullanarak tanımladığı belirlenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerine kelime ve kavramları öğretirken yeteri kadar ipucu sunmadığı ve uygun materyallerden yararlanmadığı görülmüştür.

Öğretmen İ ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular gözlemleri destekler niteliktedir.

“Maalesef iletişimle ilgili bir eğitim almadım ama zamanla tecrübe kazanarak bu becerimi geliştirdim. Elbette hala eksikliklerimiz var. Çocukla iletişim kurunca çocuk daha çabuk okuyor, derse katılımı artıyor, olumsuz davranışları azalıyor. Okuma yazma eğitimini engelleyecek kadar çok yaramaz bir öğrencim vardı. Çocuk ders yaptırmıyordu bize. Okuldan kaçıyordu. Konuşarak, onu dinleyerek sorunu çözdüm. Artık sorun yaşamıyorum. Okuma yazma öğretimi sırasında çocuğun yapamadığı, anlamadığı çok şey oluyor. Bu durumda basitleştirerek, örnekler vererek öğrencinin işini kolaylaştırıyorum. İyi bir Türkçe konuşuyorum ki o da iyi bir dil kullansın. Çok yüksek sesle konuşmuyorum böylece sınıfta sessizleşiyor. Ben sessiz konuşunca beni duymak için sessizleşiyorlar. Öğrenciye bol anlatım yaptırım. Böylece dil becerisi gelişiyor.”

Öğretmen İ ile yapılan görüşmeler, bu öğretmenin ilkokuma yazma sürecinde iletişimin önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte öğretmen iletişimin eğitimi destekleyecek şekilde kullanılması konusunda yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular öğretmen I'nın öğretmen nitelikleri gözlem formundan gelen bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Öğretmen, iletişim nitelikleri alt boyutlarından bireysel

özellikler kısmında daha yeterli iken, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime/kavramlar sunma alt boyutlarında desteklenmesi gerektiği belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma ilkokuma yazma öğretimi sürecinde sınıf öğretmenlerinin iletişim niteliklerini incelemek amacıyla on sınıf öğretmeniyle yürütülmüştür. Yapılan çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

İlkokuma yazma öğretimi sürecinde öğretmenler iletişim nitelikleri gözlem formunun bireysel özellikleri kapsayan boyutunda genel olarak etkili iletişim davranışları sergilemiştir. Öğretmenler öğrencileriyle içten ve samimi bir iletişim şekli benimsemiş, duygularını kontrol edip ses tonunu uygun bir şekilde ayarlamış, öğrencilerine adlarıyla hitap edip, sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Öğretmenler etkin dinleme becerisine sahip değildir ve bu anlamda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Oysa iletişim becerileri içerisinde dinleme becerisi çok önemlidir ve etkili iletişime katkıda bulunur. Etkin dinleme becerisi sınıfta başarılı bir öğrenme ortamı için de önemli bir araçtır (Pelly, Tay ve Zhang, 2009).

İlkokuma yazma öğretimi sürecinde öğretmenler iletişim nitelikleri gözlem formunun gelişen dil becerilerini destekleme boyutunda konuşma hızlarını uygun bir şekilde ayarlamış, beden dili ve mimiklerini iyi kullanmış, öğrenciyle göz teması kurmuştur. Ancak öğretmenler çocuğa soru sorduğunda ya da çocuk söz hakkı istediğinde ona konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanımamaktadır. Özellikle bu durum yeni ses ya da kavram öğretimi sırasında daha sık gözlemlenmektedir.

İlkokuma yazma öğretimi sürecinde öğretmenlerin iletişim nitelikleri gözlem formunun dil kullanımı için fırsatlar sunma boyutunda; etkinliklerde yeni problem durumu oluşturmadığı, öğrencilerin konuşmalarında geçen ve anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapmadığı, öğrencilerine açık uçlu sorular sorduğunda ipucu vermediği, öğrencilerin beraber okuma yazma çalışmaları yapacakları bir sınıf ortamı planlamada yeteri kadar etkin olmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan görüşmelerde öğretmenler, ilkokuma yazma öğretimi sürecinde ailelerin ve okulun rekabetçi tutumu ve yüksek beklentisinden olumsuz etkilendiklerini, bu nedenle zaman kaybetmemek adına bazı iletişim davranışlarını sergileyemediklerini ifade etmişlerdir.

İlkokuma yazma öğretimi sürecinde iletişim nitelikleri gözlem formunun yeni kelime ve kavramlar sunma boyutunda; öğretmenler öğrencilerin bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlamaktadır. Ancak öğretmenler, yeni öğrenilmiş kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullanma, kavramları uygun materyaller kullanarak pekiştirme ve öğrencilere kelime ve kavram öğretiminde cesaretlendirme adına ipucu verme davranışında pasif kalmıştır. Bir kelime ve kavramın iyi anlaşılabilmesi için öğretmenlerin etkin iletişim becerisini kullanmaları gerekmektedir. Bu süreçte öğretmen kelime ve kavramla ilgili farklı örneklendirmeler yapmalı, ipuçları vermeli, model olmalı ve uygun materyaller kullanılmalıdır. Benzer bir çıkarımda bulunan Loy (2006) etkili bir öğretmenin aynı zamanda bir sözcüğün tanımını yaparken iyi anlaşılabilmesi için iyi iletişim davranışı sergilemesi gerektiğini belirtmiştir.

Gözlemlerden ve görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin ilkokuma yazma öğretimi sürecinde bireysel özellikleri kapsayan iletişim davranışlarında aktif oldukları ancak daha üst düzey iletişim niteliklerini gerektiren davranışları göstermede pasif kaldıkları görülmüştür. Benzer bir bulgu Karahalilioğlu ve Duman'ın (2016) çalışmasında da bulunmuştur.

Öğretmenler yapılan görüşmelerde daha çok beden dili, göz teması, dili açık ve anlaşılır kullanma, ses tonunu ayarlama gibi davranışların çok önemli olduğunu vurgulamış ve bu davranışları sınıflarında da sıklıkla sergilemişlerdir. Yapılan çalışmalarda da

öğretmenler ve öğretmen adayları benzer davranışlara vurgu yapmışlardır (Yılmaz, Yoncalık ve Çimen, 2010).

Yapılan görüşmelerde öğretmenler iletişimi, nitelikli bir öğretmenin sahip olması gereken en önemli becerilerden biri olarak belirtmiş, akademik ve sosyal başarıda olduğu gibi okuma yazma öğretiminde de iletişimin etkili olduğunu vurgulamışlardır. Pek çok eğitimci ve akademisyen iletişim becerisini eğitim, öğretim ve okuryazarlık öğretim uygulamalarının başarılı olarak yürütülebilmesi için kritik faktörlerden biri olarak kabul etmişlerdir (Adedoyin, 2011, Akiba, LeTendre ve Scribner, 2007; Blömeke, Suhl ve Kaiser, 2011; Stronge, Ward, Tucker, ve Hindman, 2007). Bu çalışmada deneyimli öğretmenlerin iletişim becerilerinde daha etkin olduğu gözlemlenmiştir. Deneyimli öğretmenlerin sınıf içi iletişimde deneyimi az olan öğretmenlere kıyasla daha üst düzey iletişim davranışları sergilediklerini gösteren çok sayıda çalışma vardır (Brekelmans ve Wubbels, 1991; İpek ve Terzi, 2010; Kesner, 2000; Kıldan, 2011).

İlkokuma yazma sürecinde öğretmenlerin iletişim becerilerinde yaşadığı yetersizliğin sebeplerinden biri de iletişim becerilerini destekleyecek ders, kurs ya da seminere katılmamış olmasıdır. Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda önemli bir soruyu gündeme getirmek gerekiyor: Sınıf öğretmenlerini yetiştirirken iletişim becerilerini destekliyor muyuz? Öğretmenlerin kişilik özelliklerini kontrol edemeyiz ancak mesleki ve iletişim becerilerini geliştirebiliriz. Sınıf öğretmenliği lisans programlarında yer alan etkili iletişim becerileri ders içeriğinin, iletişimi öğretim yöntemi olarak kullanılacak şekilde geliştirilmesi önerilir. Böylece ilkokuma yazma öğretiminde başarının artacağına inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adedoyin, O. O. (2011). The impact of teachers' in-depth pedagogical mathematical content knowledge on academic performance: As perceived by Botswana junior secondary school pupils. *European Journal of Educational Studies*, 3(2), 277-292.
- Akgün, E., Yarar, M. ve Dinçer, Ç., (2011). Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 1-9.
- Akiba, M., LeTendre, G. K., & Scribner, J. P. (2007). Teacher quality, opportunity gap, and national achievement in 46 countries. *Educational Researcher*, 36(7), 369-387.
- Akyol, H. (2013). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi* (13. Bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Allen, M. (2003). *Eight questions on teacher preparation: What does the research say?* Denver, CO: Education Commission of the States (ECS). Retrieved from <http://www.ecs.org/html/educationissues/teachingquality/tpreport/home/index.asp>
- Baker, J. A. (2006). Contributions of teacher-child relationships to positive school adjustment during elementary school. *Journal of School Psychology*, 44, 211-229.
- Baykara-Pehlivan, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim- Online*, 4(2), 17-23.
- Binbaşıoğlu, C. (2004). *İlkokuma ve Yazma Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Blömeke, S., Suhl, U., & Kaiser, G. (2011). Teacher education effectiveness: Quality and equity of future primary teachers' mathematics and mathematics pedagogical content knowledge. *Journal of Teacher Education*, 62(2), 154-171.
- Brekemans, M., & Wubbels, T. (1991). Student and teacher perceptions of interpersonal teacher behavior: A Dutch perspective. *The Study of Learning Environments*, 5, 19-30.
- classroom make a difference for children at risk of school failure? *Child Development*, 76(5), 949-967.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design – Choosing Among Five Approaches* (2nd ed.), SAGE Publications, Thousand Oaks, California
- Çetinkaya Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Farmer, T. W., Lines, M. A., & Hamm, J. V. (2011). Revealing the invisible hand: The role of teachers in children's peer experiences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32, 247-256.
- Güven, A. ve Akyüz M.Y., (2001). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1, 13-22.
- Hamre, B.K., & Pianta, R.C. (2005). Can instructional and emotional support in the first grade
- Hughes, J. N., Cavell, T. A., & Willson, V. (2001). Further support for the developmental significance of the quality of the teacher-student relationship. *Journal of School Psychology*, 39, 289-301.
- İpek, C. ve Terzi, A. R. (2010). İlk ve ortaöğretim kurumlarında öğretmen-öğrenci ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi: Van ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3), 433-456.
- Journal of School Psychology*, 38(2), 133-149.
- Karahaliloğlu, G. ve Duman, G. (2016). *Erken Çocukluk Döneminde Hafif İşitme Engelli Çocuklarla Çalışan Eğitimcilerin İletişim Niteliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kesner, J. E. (2000). Teacher characteristics and the quality of child-teacher relationships.
- Kıldan, A. O. (2011). Öğretmen-çocuk ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 103-120.

- Lerner, R.M. (2006). *Developmental science, developmental systems and contemporary theories of human development*. In:W. Damon and R.M. Lerner (Editors-in-Chief). *Handbook of child psychology: Vol. 1 Theoretical models of human development* (6th edition, p. 1-24). Hoboken, NJ: Wiley.
- Maldonado-Carreño, C., & Votruba-Drzal, E. (2011). Teacher-child relationships and the development of academic and behavioral skills during elementary school: A within- and between-child analysis. *Child Development, 82*, 601-616.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). *On yedinci millî eğitim şûrası* <http://www.ttkb.meb.gov.tr> adresinden ulaşılmıştır.
- Muijs, D. & D. Reynolds (2002). Being or doing: The role of teacher behaviors and beliefs in school and teacher effectiveness in mathematics, a SEM analysis. *J. Classroom Int., 37*: 3-15.
- Murray, C., & Greenberg, M. T. (2000). Children's relationship with teachers and bonds with school. *Journal of School Psychology, 38*, 423-445.
- Opdenakker, M. K., Maulana, R., & Brok, P. (2012). Teacher-student interpersonal relationships and academic motivation within one school year: developmental changes and linkage. *School Effectiveness and School Improvement: An International Journal of Research, Policy and Practice, 23*(1), 95-119.
- Özerbaş, M. A., Bulut, M. ve Usta, E. (2007). Öğretmen adaylarının algıladıkları iletişim becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(1): 123-135.
- Pelly, C., Tan, M. Y., & Zhang, D. (2009). *Communication skills for teachers*. Singapore: McGraw Hill.
- Pianta, R. C., Steinberg M. S., & Rollins K. B. (1995). The first two years of school: Teacher-child relationships and deflections in children's classroom adjustment. *Development and Psychopathology, 7*, 295-312.
- Schmitt, M.B., Pentimonti, J.M., & Justice, L.M. (2012). Teacher-Child relationships, behavior regulation, and language gain among at-risk preschoolers. *Journal of School Psychology, 50*:681-699.
- Sloat, E. A., Beswick, J. F., & Willms, J. D. (2007). Using early literacy monitoring to prevent reading failure. *Phi Delta Kappan, 88*(7), 523-529.
- Stanovich, K. E. (1986, Fall). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly, 21*(4), 360-407.
- Stronge, H., Ward, T. J., Tucker, P. D., & Hindman, J. L. (2007). What is the relationship between teacher quality and student achievement? an exploratory study. *Journal of Personnel Evaluation in Education, 20*(3-4), 165-184.
- UNESCO (2012). *The global literacy challenge*. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001631/163170e.pdf>
- Wang, M. C., Haertel, G. D., & Walberg, H. J. (1994). What influences learning? A content of review literature. *Journal of Educational Research, 84*, 30-43.
- Yılmaz, İ. Yoncalık, O. ve Çimen, Z. (2010). İletişim becerisi ile öğretimde yeterlik arasındaki ilişkinin öğrenci algılarına göre değerlendirilmesi (Beden eğitimi ve spor alanı). *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8*(4), 143-150.
- Yüksel, G (2001). Öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış olarak sosyal beceri. *Milli Eğitim Dergisi, 150*, <http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli-Egitim-Dergisi/150/yuksel.htm> adresinden ulaşılmıştır.

Identification of Classroom Teachers' Communication Qualities During The First Literacy Teaching

Aybala ÇAYIR

Summary

INTRODUCTION

Reading is a focal point strongly emphasized by the education systems in all countries over the world. Reading ability constitutes one of the most important skills that an individual will have throughout her life. It is also an important predictor of the future of a individual's educational success. It is very critical to learn how to read especially in the first years of the primary school (Stanovich, 1986). Because a child who cannot learn how to read in the early period, would not be a good reader. In reading success, however, teachers have a critical importance. The researchers state that qualified teachers are one of the most important factors in the learning success of the student, and effective and competent teachers are needed in establishing a successful educational system. It has been explained that teachers' personal characteristics, professional and pedagogical knowledge and teaching skills as well as their emotionally and socially instructive and sensitive aspects come to the forefront as the qualifications of effective teachers (Allen, 2003). Among these skills, the communication qualities are particularly emphasized.

The researchers also indicate that a healthy communication established between the teacher and the student contributes to an effective learning environment, and serves as a good learning support in schools. Also, the literature draws attention to the relationship between language, communication and reading skills (Kelly, 2005). Researches show that language skills of the students who can communicate effectively with their teachers are also positively affected by such effective communication.

METHOD

In the study, the case study approach which is a qualitative research method, was employed. A case study involves to conduct an in-depth data-based analysis on an event, individual, phenomenon or process (Creswell, 2007). Within the scope of this study, the communication qualities exhibited by the first-grade teachers working at primary schools were examined. The study sample consisted of ten teachers who work as first grade teachers in different primary schools located in the central district of Aksaray.

The research data were collected through observation and interview techniques. Each teacher was observed at three different days and hours during the first literacy teaching process. As the data collection tool, the Teachers' Communication Qualities Observation Form was employed, which was constructed by Karahaliloglu and Duman (2016).

FINDINGS

It was found that the teachers are aware of the fact that communication qualities constitute an important factor to succeed in the first literacy teaching. However, most teachers stated that they were not adequately qualified in using communication in a way to support the first literacy teaching. It was determined in line with the data obtained from observations and interviews that, whereas teachers are adequately qualified in terms of

individual characteristics at the sub-dimension of communication qualities, they need to be supported at the sub-dimensions aiming to support the developing language skills, offer opportunities for language use and to introduce new words/concepts.

RESULTS AND DISCUSSION

This study was conducted to examine the communication qualities of classroom teachers in the first literacy teaching process. In line with the findings obtained from observations and interviews, it was seen that, during the first literacy teaching process, the teachers are active in communication behaviors that include individual characteristics, however, they remain passive in exhibiting behaviors that require higher-level communication qualities.

During the interviews, the teachers designated "communication" as one of the most important skills that a qualified teacher should have, and emphasized that communication is also effective in literacy teaching as it is in academic and social success. Also in other researches conducted, the instructors and academicians consider the communication skills as one of the critical factors for the success in education, training and literacy teaching practices.

The study showed that the experienced teachers displayed better communication skills. There are a number of studies showing that the experienced teachers can display higher-level communication behaviors in classroom communication (Blömeke, Suhl, & Kaiser, 2011). This research also maintained these notions in terms of teachers with little experience needed to support to use communication as an educational tool.